

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Divi Thomae Aqvinatis Doctoris Angelici Opera Omnia

Summa diligentia ad exemplar Romanæ Impreßionis restituta

Secunda secundae Summa Theologiae

Thomas <von Aquin, Heiliger>

Venetiis, 1593

1 Vtrum solus Deus sit ex charitate diligendus, vel etiam proximus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72772](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72772)

na, ut cognoscant verum Deum, & quem misisti Iesum Christum: nullus autem potest esse simul dignus vita aeterna, & morte aeterna. ergo impossibile est quod aliquis habeat charitatem cum peccato mortali. Tollitur ergo charitas per unum actum peccati mortalis.

RESPON. Dicendum, quod unum contrarium per aliud contrarium superueniens tollit. Quilibet autem actus peccati mortalis contrariatur charitati secundum propriam rationem, quae consistit in hoc, quod Deus diligat super omnia, & quod homo totaliter illi se subiciat, omnia sua referendo in ipsum. Est ergo de ratione charitatis ut sic diligat Deum, quod in omnibus velit se ei subicere, & praecipuum eius regulam in omnibus sequi. Quaequid n. contrariatur praecipuis eius, manifeste contrariatur charitati: unde de se habet, quod charitatem excludere possit. Et si quidem charitas esset habitus acquisitus ex virtute subiecti dependens, non oporteret quod statim per unum actum contrarium tolleretur. Actus n. non directe contrariatur habitui, sed actui: continuo autem habitus in subiecto non requirit continuam actus. Vnde ex superueniente contrario actu non statim habitus acquisitus excluditur. Sed charitas, cum sit habitus infusus, dependet ex actione Dei infundentis, qui sic se habet in infusione, & conseruatione charitatis, sicut Sol in illuminatione aeris, ut dictum est. Et ideo sicut lumē statim cessaret esse in aere per hoc, quod aliquod obstaculum poneretur illuminationi Solis: ita et charitas statim deficit esse in anima per hoc, quod aliquod obstaculum ponitur infusioe charitatis a Deo in animam. Manifestum est autem, quod per quodlibet mortale peccatum, quod diuinis praecipuis contrariatur, ponit praedictae infusioe obstaculum: quia ex hoc ipso, quod homo eligendo praeter peccatum diuinae amicitiae, quod requirit ut Dei voluntati sequamur, consequens est, ut statim per unum actum peccati mortalis habitus charitatis perdat. Vnde & Aug. dicit 8. super Genad. litera, quod homo Deo sibi praesente illuminatur, absente autem continuo tenebratur, a quo non locorum interuallis, sed uoluntatis auersione distendit.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod uerbum Origenis potest uno modo sic intelligi, quod homo, qui est in statu perfecto, non subito procedit in actum peccati mortalis, sed ad hoc disponitur per aliquam negligentiam praecedentem. Vnde & peccata uenialia dominus esse dispositio ad mortale, sicut supra dictum est: sed tamen per unum actum peccati mortalis, si eum commiserit, decidit charitatem amissa. Sed quia ipse subdit: Si aliquis breuis lapsus acciderit, & cito respiciat, non penitus mere videtur. Potest aliter dici, quod ipse intelligit eum penitus euacuari, & decidere, qui sic decidit, ut ex malitia peccet: quod non statim in uiro perfecto a principio contingit.

AD SECUNDUM dicendum, quod charitas amittitur dupliciter. Vno modo directe per actuale contemptum: & hoc modo Petrus charitatem non amisit. Alio modo indirecte, quando committitur aliquod contrarium charitati, per aliquam passionem concupiscentiae, vel timoris. Et hoc modo Petrus contra charitatem faciens, charitatem amisit, sed eam cito recuperauit.

AD TERTIUM patet responsio ex dictis.

AD QUARTUM dicendum, quod non quilibet inordinatio affectionis, quae est circa ea, quae sunt ad finem, i. circa bona creata, constituit peccatum mortale: sed solum quando est talis inordinatio, quae repugnat diuinae uoluntati. Et haec est inordinatio directe contrariatur charitati, ut dictum est.

AD QUINTUM dicendum, quod charitas importat unum tantum ad Deum, non autem fides, neque spes. Omne autem peccatum consistit in auersione a Deo, ut supra dictum est.

pra dictum est. Et ideo omne peccatum mortale contrariatur charitati. Non autem peccatum mortale contrariatur fidei, vel spei: sed quaedam determinata peccata, per quae habitus fidei, uel spei tollitur: sicut & per omne peccatum mortale habitus charitatis tollitur. Vnde patet, quod charitas non potest remanere informis, cum sit ultima forma uirtutum, ex hoc quod respicit Deum in ratione finis ultimi, ut dictum est.

q. 23. arti. 8.

QVAESTIO XXV.

De obiecto charitatis, in duodecim articulis diuisa.

Super quaestione vigesima quinta articulum primum, secundum, & tertium.

DEINDE considerandum est de obiecto charitatis. Circa quod duo consideranda occurrunt. Primo quidem de his, quae sunt ex charitate diligenda. Secundo, de ordine diligendorum.

CIRCA primum quaeruntur duodecim.

Primo, Vtrum solus Deus sit ex charitate diligendus, uel etiam proximus.

Secundo, Vtrum charitas sit ex charitate diligenda.

Tertio, Vtrum creature irrationales sint ex charitate diligendae.

Quarto, Vtrum aliquis possit ex charitate seipsum diligere.

Quinto, Vtrum corpus proprium.

Sexto, Vtrum peccatores sint ex charitate diligendi.

Septimo, Vtrum peccatores seiplos diligant.

Octauo, Vtrum inimici sint ex charitate diligendi.

Nono, Vtrum sint eis signa amicitiae exhibenda.

Decimo, Vtrum angeli sint ex charitate diligendi.

Vndecimo, Vtrum demones.

Duodecimo, De enumeratione diligendorum ex charitate.

ARTICVLVS PRIMVS.

Vtrum dilectio charitatis sistat in Deo, an se extendat etiam ad proximum.

AD PRIMUM sic proceditur. Videtur, quod dilectio charitatis sistat in Deo, & non se extendat ad proximum. Sicut enim Deo debemus amorem, ita & timorem, sicut illud Deum. Et nunc Israel, quid dominus Deus tuus perit a te, nisi ut timeas, & diligas eum? sed alius est timor, quo timeatur homo, quod est timor humanus: & alius timor, quo timeatur Deus, qui est uel seruilis, uel filialis, ut ex supra dictis patet. ergo etiam alius est amor charitatis, quo diligitur Deus: & alius est amor quo diligitur proximus. 2. Prater philosophus dicit in 8. Ethic. quod amari est honorari: sed alius est honor, qui debetur Deo, qui est ho-

N articulis 1. 2. 3. simul quaest. 25. aduerte diligere charitatem respicere Deum ut obiectum formale, proximum ut obiectum materiale sub formali, & ut materiam: seipsum autem charitatem, & reliqua bona ut materiam tantum, quamquam difformiter, quia seipsa ut materiam principalem, & formalem respectu aliorum: reliqua autem ut materiam secundariam in ordine ad principalem. Declaro singularia. Charitate Deus diligitur ut amicus, ratione cuius diligitur omne quod ex charitate diligitur, & ex hoc quod diligitur ut amicus, est obiectum: ex hoc quod ratione eius omnia diligitur, est formale. Proximus diligitur ut obiectum, quia diligitur ut amicus, ut in articulo 2. in responsione ad secundum habes. Diligitur autem ut obiectum materiale, quia diligitur ut amicus diuini, seu in Deo, quia ratio amicitiae est Deus, ut in primo habes articulo. Et quoniam proximus diligitur etiam ut aliquid Dei, prout diligitur ad honorem, & gloriam Dei, sic diligitur ut materia ordinabilis in Deum principalem amicum. Charitas, & reliqua non possunt diligi ut amicus: & propterea non diligitur ut obiectum, sed ut bonum quod amico uolumus, quod est diligi ut materiam ad aliud ordinatam. Sed charitas est primum, & ex necessitate uolumus amico, quoniam non diligitur quis ex charitate, nisi sibi uelit diligens charitatem, ut in 1. & articulo dicitur. Reliqua autem sunt amici

q. 188. arti. 2. c. 2. Et ueri q. 1. arti. 4.

q. 19. arti. 3.

Li. 8. c. 8. cir. principi. co. 5.

eo ex charitate uolita, quatenus ordinatur ad bonum ipsius, quatenus amatur ut amicus, hoc est, in quantum Deus, vel Dei est.

Super illud Abraam genuit Isaac gloriose inter linearis.

¶ Sed occurrit hic unum dubium, quia falsum videtur, quod in dilectione proximi ex charitate oportet uelle ei charitatem, quoniam constat dantem elemosinam pauperi ex charitate, non uelle propterea illi charitatem, sed subsidium, & sic de aliis similibus.

¶ Ad hoc dicitur, quod proximus, si diligitur ut amicus, oportet ut ametur ad charitatem, ut in littera dicitur in responsione ad primum, quod in illorum, scilicet Dei, proximi, & amicorum dilectione includitur dilectio charitatis. Sed cum proximus diligitur ex charitate ut aliquid Christi, seu Dei, tunc non oportet desiderare ei charitatem.

Dans autem elemosinam pauperi ex charitate ut sic, solum Deum respicit ut amicum, proximum autem ut rem Dei, indigentem tali auxilio. Hoc tunc charitas imperat amicitiam naturalis ipsius proximi ut uelit tale subsidium proximo propter Deum, ita quod diligens Deum, & propterea dans elemosinam pauperi, ut sit, aut conferatur in charitate, uere diligit illum pauperem, ut amicum ex charitate. Dans autem elemosinam precise ex charitate tantum, diligit quidem illum amicitiam naturalis, domesticam, uel politiam, pro quanto uult illi bonum, sed ex charitate non ut amicum, sed ut rem Dei. Et haec intellige de hoc proximo in particulari, quoniam etiam hic proximus diligitur a quocumque in charitate existente in communi ad charitatem, ita quod in dilectione proximi ut amici in communi, & in dilectione proximi, & particulari ut amici diuini, includitur dilectio charitatis in particulari, hoc est, ut sit

1.2. q. 14. ar. 2. & hic q. 17. arti. 6. & q. 19. arti. 3.

D. 45.

D. 359.

nor patriae, & alius est honor qui debetur creaturae, qui est honor dulcia. ergo etiam alius est amor, quo diligitur Deus, & alius quo diligitur proximus.

¶ 3. Præter. Spes generat charitatem, ut habetur in * gl. Matt. 1. sed spes ita habetur de Deo, quod reprehenduntur sperantes in homine, sicut illud Hier. 17. Maledictus homo, qui confidit in homine. ergo charitas ita debetur Deo, quod ad proximum se non extendat.

SED CONTRA est, quod dicitur 1. Jo. 4. Hoc mandatum habemus a Deo, ut qui diligit Deum, diligat & fratrem suum.

RESPON. Dicendum, quod sicut supra dictum est, habitus non diuersificatur nisi ex hoc, quod uariatur species actus. Ois. n. actus unius speciei ad eundem habitum pertinet. Cum autem species actus ex obiecto sumatur secundum formalem rationem ipsius, necesse est, quod idem species sit actus, qui fertur in obiectum sub tali ratione, sicut eadem est species uisus, quia uisum est, & quia uis color. sicut in luminis rationem. Rō autem diligendi proximum, Deus est: hoc enim debemus in proximo diligere, ut in Deo sit. Vnde manifestum est, quod idem species actus est quo diligitur Deus, & quo diligitur proximus. Et propter hoc habitus charitatis non solum se extendit ad dilectionem Dei, sed etiam ad dilectionem proximi.

AD PRIMUM ergo dicendum, quod proximus timeri potest dupliciter, sicut & amari. Vno modo propter id quod est proprium sibi, puta, cum aliquis timet tyrannum propter eius crudelitatem, uel cum amat ipsum propter cupiditatem acquirendi aliquid ab eo. Et talis timor humanus distinguitur a timore Dei, & similiter amor. Alio modo timetur homo, & amatur propter id, quod est Dei in ipso: sicut cum saecularis potestas timetur propter ministerium diuinum, quod habet ad vindictam malefactorum, & amatur propter iustitiam. Et talis timor hominis non distinguitur a timore Dei, sicut nec amor.

AD SECUNDUM Dicendum, quod amor respicit bonum in communi, sed honor respicit proprium bonum honorati: deservit. n. alicui in testimonium proprie uirtutis. Et id amor non diuersificatur specie propter diuersam quantitatem bonitatis diuersorum, dummodo referantur ad aliquid unum bonum commune: sed honor diuersificatur sicut propria bona singulorum. Vnde eodem amore charitatis diligimus omnes proximos, in-

quantum referunt ad unum bonum commune, quod est Deus: sed diuersos honores diuersis deferimus, sicut propriam uirtutem singulorum. Et similiter Deo singularem honorem patriae exhibemus propter eius singularem uirtutem.

AD TERTIUM dicendum, quod uirtutes sperant qui sperant in homine, sicut in principali auctore salutis, non autem qui sperant in homine, sicut adiuuante ministerialiter sub Deo. Et similiter reprehensibile esset, si quis proximum diligeret tamquam principale finem, non autem si quis proximum diligit propter Deum, quod pertinet ad charitatem.

ARTICULVS II.

Primum charitas sit ex charitate diligenda.

AD SECUNDUM sic proceditur. Videtur, quod charitas non sit ex charitate diligenda. Eadem quae sunt ex charitate continetur, quod obiecto sumatur secundum formalem rationem ipsius, necesse est, quod idem species sit actus, qui fertur in obiectum sub tali ratione, sicut eadem est species uisus, quia uisum est, & quia uis color. sicut in luminis rationem. Rō autem diligendi proximum, Deus est: hoc enim debemus in proximo diligere, ut in Deo sit. Vnde manifestum est, quod idem species actus est quo diligitur Deus, & quo diligitur proximus. Et propter hoc habitus charitatis non solum se extendit ad dilectionem Dei, sed etiam ad dilectionem proximi.

¶ 3. Præter. Charitas est amicitia quod, ut supra dictum est, sed nullus potest habere amicitiam ad charitatem, uel aliquid accidens, quia homo non reamare non possunt, quod est de ratione amicitiae: ut dicitur in 8. * Ethic. ergo charitas non est ex charitate diligenda.

SED CONTRA est, quod Augustinus dicit 8. de Tri. Qui diligit proximum, consequens est ut et ipsam dilectionem diligat: sed proximus diligitur ex charitate, ergo consequens est, ut et charitas ex charitate diligatur.

RESPON. Dicendum, quod charitas amor quidam est, amor autem ex natura potentiae, cuius actus habet quod possit supra se ipsum reflecti. Quia, n. uoluntatis obiectum est bonum uniuersale, quod quid sub ratione boni continetur, potest cadere sub actu uoluntatis. Et quia ipsum uelle est quoddam bonum, potest uelle se uelle, sicut & intellectus, cuius obiectum est uerum, intelligit se intelligere, quia hoc est, quod uerum est amor est ex ratione propriae spei habet, quod supra se reflectat, quia est spontaneus motus amatis ad amatum. Vnde ex hoc ipso, quod amat aliquid amat se amare: sed charitas non est simplex amor, sed habet rationem amicitiae, ut supra dictum est. Per amicitiam autem amatur aliquid dupliciter. Vno modo sicut ipse amicus, ad quem